

6 Aika

Kohti syötävää kaupunkia -työpaja

Yhteenveto

Pekka Pakkanen, Päivi Raivio, Kimmo Rönkä

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Työpajan ohjelma

Kohti syötävää kaupunkia -työpaja 13.10.2021 kello 9-12, Teams

OSA 1

Tervetuloa työpajaan

Alustukset ja lyhyt referointi

Pekka Pakkanen, arkkitehti

Syötävän kaupungin visio: rakennettu ympäristö ja arkkitehtuuri

Päivi Raivio, muotoilija

Kaupunkilaisten syötävä kaupunki: tilat, toimijat ja tekijät

Työpajaosio 1: työskentely pienryhmissä, esittelykierros

OSA 2

Alustus ja lyhyt referointi

Kimmo Rönkä, konsultti

Syötävän kaupungin muutoksen muotoilu: muutoksen ohjaaminen ja yhteiskehittäminen

Työpajaosio 2: työskentely pienryhmissä

Työpajan yhteenveto

Työpajan osallistujat ja fasilitaattorit

Työpajaan osallistui 34 osallistujaa. Osallistujat edustivat mm. yrityksiä, oppilaitoksia, kuntia ja kaupunkeja, yhdistyksiä, tutkimuslaitoksia ja yliopistoja.

Osallistujat työskentelivät monialaisissa pienryhmissä, jonka työskentelyyn osallistui myös CircularHoodFood -hankekonsortion edustaja tai fasilitaattori.

Pekka Pakkanen
Arkkitehti SAFA
Planetary Architecture

Päivi Raivio
Muotoilija, placemaking-asiantuntija
RaivioBumann / Parkly Oy

Kimmo Rönkä
Tulevaisuuden asumisen asiantuntija
Rönkä Consulting

Työpajan tavoitteet

1. Esitellä ja ideoida urbaanin ruoantuotannon ratkaisuja ja mahdollisuuksia: **jalkauttaminen ja skaalaaminen.**
2. Kehittää ja jakaa kaupunkisuunnittelun hyviä käytäntöjä urbaanin ruoantuotannon **mahdollistamiseksi ja edistämiseksi.**
3. Hahmottaa urbaanin ruoantuotannon skaalaamisen hidasteita ja haasteita ja **kehittää niihin notkeita ratkaisuja.**
4. Tunnistaa eri sidosryhmien ja toimijoiden tarpeita sekä **kehittää yhteistoiminnan uusia mahdollisuuksia.**

**City as Productive
Urban Landscape -
konsepti**

Työpajassa keskityttiin kolmeen tasoon: Kaupunki, kaupunginosa, katu ja kortteli

Työpajan alustukset

Pekka Pakkanen

Syötävän kaupungin visio: rakennettu ympäristö ja arkkitehtuuri

Alustus esitteli rakennetun ympäristön mahdollisuuksien visioita toteutettujen ja suunniteltujen syötävä-kaupunki -hankkeiden kautta. Esimerkkikohteet ja niistä esiin nostetut seikat oli valittu välittämään ajatusta siitä että ratkaisumalleja on löydettävissä kaikkien mittakaavojen hankkeisiin.

Esityksen pääkohdat:

- Lähitulevaisuuden globaalin ruokakriisin ja tarvittavan systeemisen muutoksen mittakaavan havainnollistaminen
- Urbanin ruoantuotannon laajan keinovalikon avaaminen
- Suurusuuntaisten syötävä -kaupunki visioiden esitleminen
- Suunnitteilla olevien ilmastomme sopivien rakennetun ympäristön ratkaisumallien valottaminen
- Uusien ratkaisumallien kokeilemiseen innostaminen

Päivi Raivio

Kaupunkilaisten syötävä kaupunki: tilat, toimijat ja tekijät

Alustus esitteli syötävän kaupungin konseptia kaupunkilaisten näkökulmasta ja katu/kortteli/puisto -mittakaavassa. Alustuksen tavoitteena oli nostaa esiin erilaisia ajureita, trendejä ja muutoksen tekijöitä, jotka voivat sysätä liikkeelle uusia hankkeita ja ratkaisuja kuten esiteltyt esimerkit: mm. innovatiiviset urbaanin ruoantuotannon toteutustavat, uudet kaupunkitilaratkaisut ja skaalaamisen tavat.

Esityksen pääkohdat:

- Kaupunkiviljely on tunnettu ja helposti lähestyttävä tapa tuottaa ruokaa kaupungeissa, sen skaalaamiseen ja systemaattiseen edistämiseen tarvitaan uusia ratkaisuja ja toimintamalleja.
- Arjen ympäristöt voivat tuottaa ruokaa, asuinympäristön lisäksi esim. koulu- ja päiväkotipiha sekä toimistot. Syötävä kaupunki ulottuu myös puistoihin ja muihin viherympäristöihin.
- Kaupunkirakenne muuttuu: tilaa vapautuu ruoan tuotannolle mm. maan alta, katoilta ja teollisuusalueilta. Mitä uusia ratkaisuja tämä mahdollistaa?

Kimmo Rönkä

Syötävän kaupungin muutoksen muotoilu: muutoksen ohjaaminen ja yhteiskehittäminen

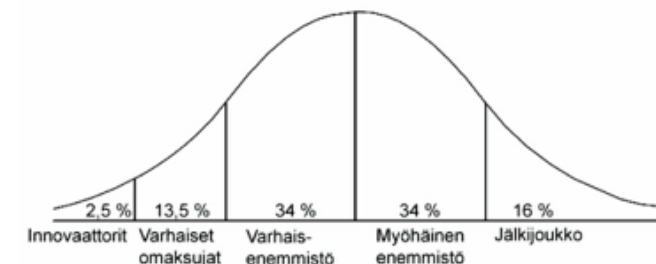
- Onnistunut matka ideasta innovaatioksi edellyttää sitä, että ymmärrämme kehittämisen systeemisyiden ja innovaatioiden leviämisen prosessin.
- Tarvitsemme innovaativisia edelläkävijöitä; toimijoita, jotka kokeilevat ja kehittävät ideoita skaalautuviksi innovaatioiksi. Tarvitsemme myös varhaisia omaksujia (edelläkävijäkaupunkeja ja –rakennuttajia), jotka levittävät innovaatioita ja saavat suuren yleisön kiinnostumaan asiasta.
- Syötävää kaupunkia pitää kehittää ekosysteeminä; kehitys-, kokeilu- ja innovaatioympäristönä, johon kuuluu käyttäjiä/asukkaita, yliopistoja ja korkeakouluja, yrityksiä ja kaupunkeja. Tätä ekosysteemiä pitää myös jatkuvasti ylläpitää ja kehittää.
- Kaupungin rooli on keskeinen suunnannäyttäjänä (esim. Pariisi – Sustainable Food Program).
- Kiinteistöjen omistajat ja rakennuttajat voivat tukea asukastoimintaa, hankkia viljelylaatikoita, luoda syötävän korttelin suunnitteluperiaatteet sekä ylläpitää kannustavaa viestintää. Syötävä kortteliasuminen on edullista, asukkaita innostavaa ja se vahvistaa myös yrityksen asukaslähtöistä ja kestävän tulevaisuuden brändiä.

Syötävän kaupungin kehittämisen sidosryhmät

Kaupunkiviljelyä asukaspiloilla ja joutomaalle tehty kaupunkipuutarha

Innovaattorit ja varhaiset omaksujat ovat avainasemassa syötävän kaupungin edistämässä.

Työpajatyöskentely: yhteenveto tuloksista

Työpajaosio 1

Pienryhmissä työstettiin ideoita uusista ratkaisuksista
Kohti syötävää kaupunkia -teemalla.

Tehtävän ohjeistuksessa painotettiin, että ideat voivat olla liittyä
myös olemassa olevien ratkaisujen skaalaamiseen tai kehittämiseen.

Työpajaosio 1: ideoiden painopisteet

Kiertotalous

Energiavirtojen hyödyntäminen, esim. uimahallien kosteus

Hulevesien hyödyntäminen viljelyssä

Ihmisjätösten ja harmaiden vesien hyödyntäminen paikallisesti

Ravinteita teollisuuden sivuvirroista

Itämeren ravinnevalumien hyödyntäminen kaupunkiviljelyssä

Biometaanin käyttöönotto, energian varastoiminen

Uudet ratkaisut ja palvelut

Uudet biopohjaiset materiaalit viljelylaatikoissa

Uusien teknologioiden hyödyntäminen ruoan tuotannossa

Arvojakeiden tuottaminen (esim. rasvahappojen) tuottaminen bioreaktoreissa

Uudet palvelut taloyhtiöille, kaupungeille, ravintoloille...

Uudenlaiset asumisratkaisut, jotka tukevat esim. hukkalämmön hyödyntämistä viljelyssä

Ekologisuus

Regeneratiivinen viljely kaupungeissa

Hiilen sitominen kaupunkiviljelyssä

Suljetun kierron ruoantuotanto

Bokashi-kompostointi, kuivakäymälät

Kasvisyöntiin ohjaaminen; Riista, sienet jamarjat saavutettavaksi kaikille

Ilmastotietous- ja ilmastoviisaat ratkaisut

Kaupunkitilat

Nurmikot osittain ruoantuotannon käyttöön

Keskitetty pysäköinti vapauttaa tilaa viljelylle

Tasakatot, maanalaiset tilat

Syötävät kasvit puistoihin

Vertikaaliviljelyn lisääminen

Joutomaat hyötykäyttöön

Viljelykontit ja muut liikuteltavat ratkaisut

Työpajaosio 1: keskustelua toimijoista

Kuka mahdollistaa?

Aluekohtainen alustatoimija luo verkostot ja koordinoi yhteistoimintaa.

Kuka rahoittaa?

Rakennuttajat (urbaanin ruoantuotannon "taideprosentti")

Asuntojen ostajat/omistajat

Kuka tekee?

Yrittäjät tuottavat uusia ruoantuotannon ratkaisuja, urbaania ruokaa ja palveluja.

Kaupunkilaiset ja yhdistykset

Puistokummit puistoviljelytoiminnassa

Kuka ohjaa?

Kaavoitus (syötävän kaupungin viherkerroin)

Puistosuunnittelijat

Työpajaosio 1: keskustelua pk-seudun kaupunkien lokaatioista

- Kylmä ilmasto: mahdollisuus kehittää ratkaisuja myös vientiin
- Tasakatot: paljon pinta-alaa, joka on mahdollista ottaa hyötyviljelyn käyttöön
- Maaseudun ja kaupunkien rajapinnat ja niiden tehokas hyödyntäminen ruoantuotannossa

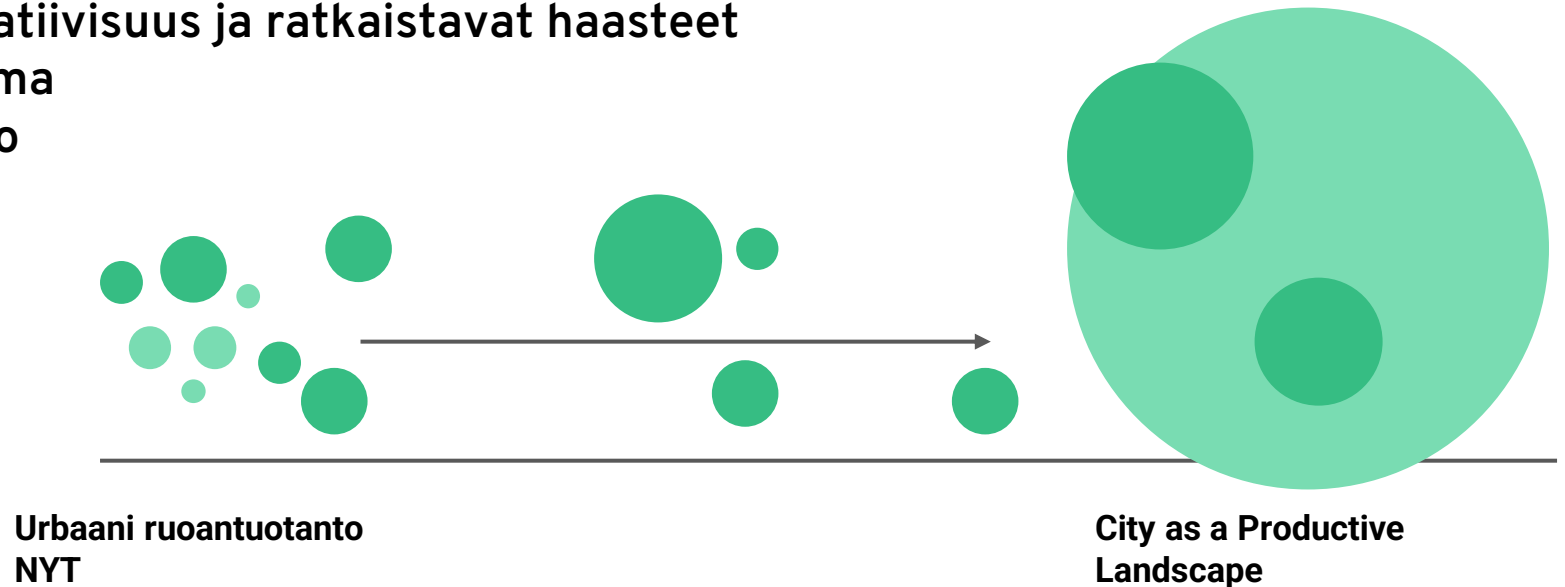
Työpajaosio 2

Ideat luokiteltiin NOW, HOW? ja WOW -kategorioihin nk. tiekartan pohjaksi.

Tehtävän tavoitteena oli hahmottaa Kohti syötävää kaupunkia -tiekarttaa etenkin uusien ratkaisujen ja ratkaistavien haasteiden näkökulmasta.

Työskentelyn painopisteet:

- ideoiden toteutettavuus, innovatiivisuus ja ratkaistavat haasteet
- oman työnkuvan/alan näkökulma
- Kohti syötävää kaupunkia -visio

Työpajan tuloksia:

HOW? -osiossa tunnistettuja uusia tarpeita teemoittain:

Urbanin ruoantuotannon ekosysteemi on nykyisellään verkosto yksittäisiä toimijoita, joiden yhteistoimintaa, verkostomaista toimintaa ja uusia ratkaisuja on kokeiltu ja kehitetty erilaisissa hankkeissa. Urbanin ruoantuotannon laajentaminen ja ekosysteemin kehittäminen vaatii kaupunkien ja yrittäjien välisen vuoropuhelun lisäämistä ja konkreettisia tekoja, esimerkiksi lupamenettelyjen keventämistä ja kokeilujen tukemista: esimerkiksi väliaikaisen viljelykäytön 5-10 v. lisääminen erilaisissa tiloissa. Urbanin ruoantuotannon laajentuessa tarvitaan myös uutta yrittäjyyttä (esimerkiksi katoilla tapahtuva ruoantuotanto) ja vahva ekosysteemi tukemaan edelläkävijähankkeiden rahoittamista.

Systeminen muutos toteutuu tunnistamalla alan eri toimijoita ja sidosryhmiä ja tukemalla hajautettua ruoantuotantoa, jossa eri mittakaavan tekijät ja toimijat urbanin ruoantuottajista aina asukaspihan kaupunkiviljelyyn ja syötäviin puistoihin ovat osa ruoantuotannon kokonaisuutta. On tärkeää tunnistaa edelläkävijähankkeet ja edistää niiden leviämistä eri alueille ja erilaisiin toimintaympäristöihin. Hajautettu tuotanto ja eri toimintamalleihin perustuva ruoantuotanto ovat tärkeitä myös huoltovarmuuden näkökulmasta.

Alan yhteinen viestintä ja viestintäalustat ovat tarpeellisia parhaiden suomalaisten showcase-projektien esiin nostamisessa, verkostoitumisessa ja ymmärryksen kasvattamisessa. Tiedonjako jo tehdyistä hankkeista ja parhaista käytännöistä edistää niiden ja uusien ratkaisujen skaalaamista ja verkostoittumista. Viestintä on tärkeää monella tasolla isoista hankkeista aina taloyhtiötasolle, joissa esimerkiksi taloyhtiön vihertiedot (vrt. energiatiedot) voisivat olla näkyvillä.

**Kohti syötävää kaupunkia:
johtopäätöksiä**

Lyhyt tilanneanalyysi kohti syötävää kaupunkia -työpajan tulosten perusteella:

Syötävä kaupunki nyt

Kaupunkiviljely on asukkaiden keskuudessa yleistynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana voimakkaasti, kun palstaviljelyn rinnalle on tullut erilaisia pienen mittakaavan yhteisö- ja kaupunkipuutarhoja. Kaupungissa toimii yksittäisiä urbaanin ruoantuotannon yrityksiä kuten esimerkiksi kerros- ja vesiviljellyt versot, yrtit ja salaattit, joiden jakelukanavat ovat pääasiassa osa ruokakaupoista, ravintoloista ja lähiruokatoreista. Syötävä kaupunki näkyy myös katoilla ja parvekkeilla. Syötävän kaupungin kehittäminen on vielä alkuvaiheessa ja esimerkiksi ison mittakaavan ratkaisut, ohjelmat ja vakiintuneet toimintamallit esimerkiksi uusilla asuinalueilla ja rakennuksissa puuttuvat kokonaan.

Pullonkaulat ja hidasteet

Kaupunkiviljely on toimialaluokituksen ulkopuolella ja jakautuu näin ollen useammalle toimialalle, joilla on erilaiset näkemykset ja toimintamallit syötävän kaupungin edistämiseksi. Kaupunkiviljelyn aloittaminen on kaupunkilaisille ja asukkaille toisinaan yhä haastavaa selkeiden lupakäytäntöjen puuttuessa, myös aloituspaketeille ja pientuille on tarvetta esimerkiksi kouluissa ja päiväkodeissa. Syötävän kaupungin visiota edistävä rahoitus puuttuu, pois lukien yksittäiset hankkeet ja pilotit. Yrittäjien näkökulmasta toiminnan skaalaamisen esteenä voivat olla korkeat tilavuokrat ja toimitusketjujen yksipuolisuus: toimitusketjut perustuvat yrittäjien omaan aktiivisuuteen ja verkostoihin. Syötävän kaupungin edistämiseksi kaupungilla on keskeinen rooli; kaupungit voisivat esimerkiksi tukea paikallisia ruoantuottajien ostoina ja tarjoamalla lähiruoalle torimyyntipaikkoja.

Kaupunkien rooli syötävän kaupungin vision toteuttamisessa

Syötävän kaupungin vision toteuttamiseksi tarvitaan systeminen muutos, joka koskettaa laajasti eri sidosryhmiä. Kaupungeilla ja julkisella sektorilla on vahva rooli systemisessä muutoksessa ja mahdollisuus ohjata ja kannustaa toimijoita monella tasolla.

- **Passiivisesta aktiiviseksi:** mahdollistaja, kannustaja, viestijä ja toimija.
- **Ohjelmallinen:** kestävän ruoan strategia tai ohjelma (vrt. Pariisi).
- **Ohjaava:** kaavoitus, muutokseen pakottava regulaatio (esim. viherkerroin, tontinluovutusehdot)
- **Kestävyyttä edistävä maanomistaja:** oma maankäyttö (syötävät puistot, viheralueet ...)
- **Omistajaohjaus:** kaupunkien omistamien yhtiöiden tilat (maalaiset tilat, tyhjät kiinteistöt, torit)
- **Mahdollistaja:** lupa viljellä ilmoitusmenettelynä (joutomaat, puistot...), kaupunki tarjoaa toiminnan tueksi neuvontaa ja pientukia, selkeät lupakäytännöt/kokonaisuudet ja erilaiset tilojen helppo käyttöönotto
- **Kannustaja:** “viherlisärakennusoikeus” eli vihertilojen rakentamisen salliminen rakennusoikeuden lisäksi

Syötävän kaupungin muut sidosryhmät ja mahdolliset roolit ja ideat syötävän kaupungin vision edistämiseksi:

Rakennuttajat ja rakennusliikkeet toimivat avainasemassa rakennetun ympäristön suunnittelussa ja toteuttamisessa, jossa syötävää kaupunkia voidaan edistää mm. huomioimalla veden kierto rakennuksissa ja viheralueilla; toteuttamalla rakennuksiin viherkertoimen toimenpiteitä; suunnittelemalla pintoja, joista sadeveden kerääminen on mahdollista ja konseptoimalla rakennus alustaksi ruoantuotannolle ja ottamalla rakennusten ulkokuoret ja sisätilat mukaan kokonaistarkasteluun.

Kiinteistöjen omistajat voivat edistää syötävän kaupungin toteutumista luomalla ja toteuttamalla syötävän korttelin periaatteita ja tarjoamalla asukkaille kaupunkiviljelyn aloituspaketteja kuten viljelylaatikoita ja muita tarvikkeita sekä tukea viljelyn aloittamiseen ja koordinointiin.

Ruoantuotannon yrittäjät, jakelijat ja hyödyntäjät -ruokaketju tarvitsee tukea verkostojen vahvistamiseen. Tällaista tukea voivat tarjota yhä laajemmin erilaiset yritysverkostot ja -luotsit. Erilaisia kokeilualustoja tarvitaan toiminnan kehittämiseen, uusien tuotteiden ja ratkaisujen skaalaamiseen ja tiedon levittämiseen. Kaupunki ja eri viranomaiset edesauttavat urbaanin ruoantuotannon yrittäjiä tuotannollisten lupien sujuvoittamisella.

Asukkaat, käyttäjät ja yhdistykset voivat toimia muutosagentteina toteuttamalla kaupunkiviljelyä omalähtöisesti erilaisissa tiloissa, paikoissa (esim. katot, joutomaat, pihat) ja yhteisöissä (esim. työ-, asukas- ja harrasteyhteisöt). Kaupunkilaiset voivat edistää syötävän kaupungin visiota osaltaan tiedostavina ja vastuullisina kuluttajina ja asiakkaina, joskin tarjonta on vielä melko suppeaa ja jakelukanavat yksittäisiä. Puistokummitoiminta voitaisiin laajentaa viljelykummitoiminnaksi ja näin laajentaa vertaistoimintaa eri kanavien kautta.

6 Aika

Yhteystiedot

Päivi Raivio, paivi@raiviobumann.com

Kimmo Rönkä, kimmo@ronkaexp.fi

Pekka Pakkanen, pekka.pakkanen@planetary.fi

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

